

mina nec venti irruentes cadere faciunt, quia fundatum est supra firmam petram.

Quid enim pluvia nisi concupiscentia intelligitur, a qua quisque tentatur, quæ sensim rigorem fidei emollit, et in voluptatibus disfleure facit? Quid flumina, nisi omnium vitiorum torrens, ad movendam sive destruendam hanc virtuosæ stabilitatis domum conglobatus? Quid venti; nisi malignorum spirituum consilia perversa, quæ per sensualitatem sibi familiarem pedisequam spiritui hominis, quem pervertere moluntur, sine intermissione insibilant?

Irruentes ergo pluvix, flumina, venti in hæc vir-

tutum domum impingere possunt, quia omnium tentationum genera, universa vitiorum monstra electorum mentem vera et perfecta stabilitate suo creatori adhærentem pulsare vel tentare queant, sed movere vel nocere nequeunt, quia fundata est supra petram, id est veram fidem, spem et charitatem sui Creatoris, quam fidem, quam spem, quam charitatem gignit, nutrit et custodit in nobis a Deo nobis insitum donum divinum Deo simillimæ rationis.

Explicit liber de corporis, sensuum et mentis stabilitate in monasterio Tegernsee xiv. Kal. Decemb. anno 1444.

ANONYMI BENEDICTINI

Qui circa sæculum XII scripsit

DIALOGUS DE ESU VOLATILIUM

Num is in Regula S. Benedicti cænobitis fortibus et sanis indultus sit.

(D. Bern. PEZIUS, *Thesaurus Anecd.*, t. II, parte II, col. 546.)

MONITUM.

Cum sanctissimus legislator noster Regule suæ capite 39, certum quemdam, qui a monachis suis perpetuo in cibo et potu servaretur, modum, et eduliorum genera vellet describere, his post quædam verbis est usus: *Carnium vero quadrupedum omnino ab omnibus abstinenceatur comestio, præter omnino debiles et ægrotos.* Quæ beati Benedicti sententia incredibile est, quantum a primis fere ordinis sui sæculis usque ad ætatem nostram opinionum diversitatem generaverit, aliis existimantibus, eò regulari decreto carnum: elummodo quadrupedum, non itidem bipedum et volatilium esu monachis interdici; aliis contra affirmantibus, omnium universe carnum comestionem ea monachis lege prohiberi. Rationes partium qui nosse desiderant, adeant amplissimum P. Edmundi Martene commentarium in Regulam S. Benedicti, ubi ad caput 39 ea de re cumulate disputat, et singula defensorum esus volatilium dicta recenset. Omnia co-recidunt: S. Benedictum non sine causa et ratione loco citato carnes quadrupedum expressisse, non quorumcumque animalium; itaque vescentem volatilibus S. Benedicto nequaquam adversari. Idem monachis in concilio Aquisgranensi Ludovico Pio imperatore indultam fuisse, Generalem cænobitarum consuetudinem et prælatorum dispensationem ejusmodi aucupium licitum fecisse. Denique *liquidum esse tam pisces quam volucres ex aquis procreatos habere corpora ejusdem naturæ, nec tantam vim humanis corporibus ad lascivendum carnes volatilium ministrare, quantum carnes terrestrium animalium, quæ cum nostris corporibus ejusdem naturæ sint, ut ratiocinatur Petrus Abælardus Exposit. in Hexam. apud Martenum in Thesaurio novo Anecdotorum tom. V, col. 1388.* Ilas omnes aliasque plures ratiunculas valide refellit auctor hujus dialogi, demonstratque nullum sanum et valentem cænobitam aut volatilibus vesci, aut sagina vici, quin Regule S. Benedicti prævaricator existat. Quod si cui nostri temporis cænobitæ displicuerit, eaque propter is parum prudenter a nobis factum censuerit, quod ejusmodi libellos protulerimus, in quibus receptissimi ætatis nostræ mores et vulgatissimæ consuetudines reprehendantur: is cogitet, nos nemini legem, ad quam vitam exigat, præscribere, sed ostendere tantummodo, qui sancti Dei homines de hujusmodi rebus existimaverint, voluisse. Superiorum erit expendere veterum dicta et momenta, quotidieque amplius conari, ut ea Regula, cui et ipsi et monachi sunt subjecti, non secundum laxas recentiorum interpretationes, sed secundum scita majorum et doctrina sanctitateque celeberrimorum hominum usum consuetudinemque servetur. Ad hæc semperne ad ollas carnum sedebimus, o boni? Semperne surdis veluti auribus adeo perspicua, et salubria sanctissimi Patris nostri decreta de abjiciendis carnibus præteribimus? Nullane spes supersit, in tanta necessariarum commodarumque rerum copia veterem tristissimamque carnibus abstinendi consuetudinem recuperandi? Licet nobis hoc loco verbis Venerabilis Petri, quanti viri! uti lib. vi, epist. 15 hujus capituli (39 Regule S. Benedicti) prævaricatio qua ratione excusabitur? *Qua causa sospes et integris viribus monachus carnis utens reus non esse monstrabitur? Dic, quæso, si quid habes, et [si] aliqua vera vel verisimilis ratio est, carnis tibi, si potes vindica. Non habes, non habes, inquam, ut æstimo, quid dicas; non habes plane, unde perjurii nævum, ne dicam, noxam expurges: obviat Regula, contradicit justitia.* Hæc sanctissimus abbas Cluniacensis. Plura in hanc rem alio loco proferemus. Interim vel solus hic Dialogus, quem nunc publici juris facimus, viris accuratioris regularis observantiæ studiosis ad imitanda præclara veterum exempla sat stimuli addet. Eum ex codicibus mss. bibliothecæ Gemnicensis et Mellicensis trecentorum annorum damus. Alius insignis membraneus codex, ducentis circiter annis antiquior exstat in bibliotheca Gotwicensi, cum quo tamen ob triste incendium, quo totum monasterium conflagravit, et communem inde rerum perturbationem, nostram editionem conferre non licuit. Porro quis elegantius Opusculi auctor fuerit, divinare nohdam potuimus. Suspiciam sumus aliquandiu Honorium Augustodunensem esse, ut cui familiare fuerit, argumentum scriptiois dialogo exponere, in quo interroget *Discipulus, Magister* respondeat. Annueret etiam ætas hominis. Nam cum sub finem operis Gregorii VII, nullo autem loco Innocentii III, Honorii III, aut Gregorii IX, quorum de esu carnum constitutiones, auctori nostro perquam commode accidissent meminerit, vix dubitari potes,

eum sæculo circiter duodecimo floruisse. Verum quia nec Honorius ipse libro IV *De luminaribus Ecclesie* inter sua opuscula hunc Dialogum recenset, nec ullus codex nomen Honorii præfert, rejecta ea opinione rem incertam relinquere satius visum fuit.

Incipit Dialogus cujusdam magistri de esu volatilium, non licito monachis sanis (17).

Discipulus. Velim scire, si ex Regula Sancti Benedicti, eximii præceptoris monachorum, esus volatilium indultus sit sanis monachis. Videtur enim mihi et multis aliis mecum in id ipsum sententibus (18); quod præfatus institutor permisit nobis volatilia comedere, dum nos nominatim ab esu *quadrupedum* (19) tantum curavit suspendere.

Magister. Ita multi intellexerunt et docuerunt. Verum ut utar verbis Apostoli scribentis Philippensibus (cap. III): *Si quid aliter sapimus, id ipsum revelavit nobis Deus.*

Disc. Mihi, obsecro, ne abscondas, quid de hac re ex diffinitiva (20) sententia sentiendum tenendumque, Deo revelante, censeas; ut illud: *Qui audit, dicat, veni (Apoc. xxi)*, adimpleas. Ita enim poterit fieri, ut fortasse meliora et saluti viciniore a te audiens, caliginem carnalis intelligentiæ ab oculis cordis incipiam detergere, et lumen spiritualis scientiæ illuminatus agnoscere.

Mag. Faciam, quantum Deus mihi vires dabit; nec me petitio tua gravabit: si tantum doctrinæ sanæ auditum et assensum volueris accommodare, et ratione percepta, contra propriam conscientiam, veritatem caveris impugnare.

Disc. Ne verearis. Non enim arbitror esse aliquam confusionem sic a te vinci, ut et ipsi vincam meam falsam opinionem. Tu quoque a me præmonitus et præmunitus caveas, ne per ingenii tui subtilitatem et linguæ volubilitatem, verba antedicti Patris ad contrarium noxiumque sensum intorqueas (21).

Mag. Non placeat Deo.

Disc. Primum ergo est, ut versiculum, qui est in Regula ejusdem præceptoris, multis vel maxima causa dubitationis, probabili expositione debeas interpretari; quoniam non parum meæ sententiæ videtur astipulari, tuæ vero multum videtur refragari. Est autem talis (22): *Carnium vero quadrupedum ab omnibus abstineatur comestio, præter omnino debiles et agrotos.* Prudens enim lector, qui ex minimis maxima, et ex paucis plura solet colligere, æquipollenter hic valet intelligere: quod carnes volatilium in cibum sanis monachis a beato Benedicto concedantur, dum eis tam expresse carnes quadrupedum denegantur. Alioquin nulla ratio videtur esse, quod idem Pater carnes quadrupedum

A singulariter hoc in loco posuit, et infirmis indulsit; si non indifferenter volatilia tam sanis quam ægrotis in esum concessit.

Mag. Cavillationum tuarum versutia, simplicium fratrum infirmam percutis conscientiam; quatenus eis sub colore veritatis muscipulam injicias, et quasi vera dicendo decipias. Porro video, te laborare, quoniam non vis verum dicere; et quia animalis es, non potes ea, quæ sunt Spiritus Dei, percipere.

Disc. Quia ergo animalis ego, ut verbis tuis utar, non possum præmissum versum Regulæ spiritualiter intelligere: dic tu, si saniores intellectum exinde vales colligere, unde sensum meum possis collidere (23).

B *Mag.* Faciam, si mihi prius paulisper interroganti respondeas (24).

Disc. Interroga, ut libet.

Mag. Quid tibi videtur Benedictus intellexisse, cum alibi dicit (25): *A carnibus solito more omnes abstineant?*

Disc. Congrua moribus pii doctoris agis, dum sententiam, quæ contra te est, mihi ad medium vel memoriam reduceres satagis. Quid enim est aliud: *A carnibus omnes abstineant*, quam quod superius dixi, ut videlicet sani volatilia tantum, ægroti vero tam volatilia quam quadrupedia comedant?

C *Mag.* Ut video, carnalis es; et ideo hunc quoque locum, quemadmodum superiorem, carnaliter et pueriliter exponis. Lex autem per Benedictum data, et sancta, et bona est legitime per eam currentibus, et spiritualiter eam intelligentibus; verum adeo tandem insipida, et a prisca sui meracitate per carnalem non intelligentium eam quorundam monachorum observantiam, ut ita dixerim, facta est vapida; ut nisi aqua legis in vinum, id est in spiritualem convertatur intellectum, evanescat usque ad defectum.

Disc. Quia igitur carnalis ego, ut tu dicis, loca illa Regulæ, de quibus sermo est, intelligo carnaliter; tui erit officii, ut exponas ea spiritualiter.

Mag. Vis audire attentius?

Disc. Volo.

D *Mag.* Nota igitur quod Benedictus non tantum dicit: *A carnibus omnes abstineant*; sed addidit:

(17) Cod. Mel., *diffinita.*

(18) C. Mel., *retorqueas.*

(19) Reg. S. Bened. cap. 34.

(20) C. Mel., *corrigeret.*

(21) C. Mel., *ad interrogata respondes.*

(22) Reg. cap. 36

(17) Cod. Mel. *Dialogus more didascalico per quemdam editus de esu et abstinentia carnium professorum Regulæ S. Benedicti fortium et sanorum.*

(18) Cod. Mel., *consentientibus.*

(19) Cod. Mel., *quadr. carnium.*

more solito. Quia videlicet mos erat antiquissimorum et probatissimorum monachorum a carnibus abstinere, non modo quadrupedum, sed etiam volatiliū, excepta infirmitatis necessitudine. Porro, ut docet ecclesiastica historia, hanc abtinentiam generaliter hi in consuetudine habuerunt, qui in primitiva Ecclesia auctores monachicæ professionis, nomine, exemplo et verbo præfulserunt. Ab hac ergo paterna nobilitate quia Benedictus, eorum sequipeda mirabilis, filios suos degenerare nolebat, a carnibus *more solito* omnes abstinere præcipiebat. Eapropter non dixit specialiter: *ab his vel ab his*; sed generali nomine *a carnibus omnes abstineant*; ut non solum volatiliū, sed et quadrupedum esum pari modo sibi esse interdictum in determinatione, quam in *more solito*, fixit, monachi quique non ambigant. Nam salva lege infirmitatis, indigentiae et necessitatis, antiqui Patres nostri non facile inveniuntur in Scripturis authenticis quamlibet carnem sibi indulsisse; quos tam usu quam auctoritate est notissimum, tam a volatilibus quam a quadrupedibus se continuisse. Nam, cum Cassiodorus dicat, dulciores carnes esse in volatilibus quam quadrupedibus; quæ ratio esset, ut monachi a carnibus quadrupedum abstinerent, et carnes volatiliū, quæ sunt dulciores, nisi infirmi, præsumerent? Porro huic nostro sensui, quem diximus, astipulatur Hieronymus scribens ad Savinam (26) in hunc modum: *Procul sint a convitiis tuis Phasidis aves, crassæ turtures et omnes aves, quibus amplissima patrimonia avolant. Nec ideo te carnibus vestri non putes, si suum, leporum atque cervorum, et quadrupedum animalium (27) esulentiam reprobes. Non enim hic pedum numero, sed suavitate gustus iudicatur*. Quæ cum ita sint, valde desipit, qui credit Benedictum, sapientia insignem, carnes quadrupedum minus sapidas, quam volatiliū, monachis sanis interdixisse: et carnes volatiliū (nisi omnino debiles fuerint) indulsisse. Nam quod carnes dulciores sint in volatilibus, quam quadrupedibus, et sancti doctores dicunt, et usus comprobatur, in eo quod delictiores et ditiores hujus sæculi homines, cum plus solito splendide volunt epulari, prælibatis carnibus quadrupedum, tandem propter majorem dulcedinem et gustus suavitatem, carnes volatiliū sanxerunt sibi ministrari. Præterea ita habet familiarior Ecclesiæ consuetudo, ut propter gustus dulces, non propter numerum pedum, abstinentes secundum scita canonum generaliter a carnibus omnibus se contineant. Quia igitur monachi cæteris Ecclesiæ membris amplius debent *corpus castigare, et delicias non amare*, haud injuria præcipitur eis (exceptis infirmis) *more solito* abtinentium, a carnibus omnibus abstinere; ut videlicet incentiva carnis eo facilius possint reprimere. Quæ tunc amplius eos solent titillare, si a majori escaram suavitate corpus suum nolunt refrenare. Unde

A sanctorum Patrum prudens diligentia, et magistra experientia sanxit; ut ille cibus debeat esse monachorum, qui sustentationem vitæ tribuat; non, qui pabulum concupiscentiis et vitiiis subministrat. Mentior, si in hanc sententiam Hieronymus non currit (28), cum dicit: *Ventres carnem portantibus carnibus replendos; tironibus autem Christi et sacris virginibus olera et legumina cum pisciculis aptiora assrens, utpote minus gravantia, et ad expedite serviendum Deo magis expectabilia*. Huc accedit auctoritas Prudentii, religiosi viri quamvis laici, qui ait in Hymno, quem quasi pro Benedictione prandii composuit: *Abstilla fames, quæ imitatur bestias, aliorum sitiens cruorem!* Et post pauca: *In tanta rerum copia, quæ sitis est sanguinis?*

B *Disc.* Rationibus tuis ulterius non præsumerem refragari, si ita Benedictum intellexisse, validiori aliquo argumento posset approbari.

Mag. Ut video, esum carniū non relinques sine dolore, cui serviisti ex amore.

Disc. Non tibi sit grave, me in sensu tuo adhuc hæsitare, tum fidei pusillanimitate, et sensus mei tarditate, tum pro carnis, quæ repugnat legi mentis, infirmitate. Præterea opinione meam commendat mihi religiosorum monachorum in his diebus numerositas, et concursus in id ipsum defendendum, non facile supplantanda auctoritas.

Mag. Non dixit Sapientia: *Ego habito in multis*, sed *habito in consiliis* (Prov. viii); ne quis nostrum in defensione veri de minori numero causetur. Veritas nos consolatur, dicens: *Nolite timere pusillus grex* (Luc. xii). Sed jam ambages istas omittamus, et quasi ad vivum rem ipsam tangeres, ad dirimendam hanc controversiam accedamus.

Disc. Ut rursum ad idem revolvam, quia cum tanta facilitate non potest persuaderi, quod cum magna difficultate necesse est persuasum impleri: non videtur mihi credibile, Benedictum sanis monachis volatilia vetuisse, quem intelligo tantum quadrupedia eis prohibuisse, ubi ait: *Carnium vero quadrupedum ab omnibus abstineatur comestio præter omnino debiles et ægrotos*.

Mag. Crede saltem esse, quod dixi; quia, nisi credideris, non intelliges. Ego autem credo et intelligo, ideo Benedictum dixisse sanis monachis a carnis quadrupedum esse abstinendum; ne quilibet eorum dicere posset: *Volo quadrupedum carnes, quæ sunt minus dulces quam volatiliū, comedere; quia Benedictus eas, quæ sunt dulciores, ut volatiliū, tantum mihi vetuit edere; eo quod Scripturæ divinæ ea, quæ ad delectationem corporalem attinent, prohibeant; non quæ ad sustentationem humanæ imbecillitatis atque infirmitatis*.

Disc. Si igitur ita est, ut dicis, quare nusquam nominatim interdixit carnes volatiliū, quemadmodum quadrupedum?

(26) C. Mel., *Salvinam*.

(27) C. Mel., *animantium*.

(28) C. Mel., *c neurrit*.

Mag. Secutus est morem sanctorum doctorum, qui solent illam causam specialiter perstringere, quæ potest aliquam dubitationem intacta gignere. Ut Psalmista Aaron, sanctum Domini, non Moysen, commemorat; quia Moysen sanctum fuisse nullus ignorat. Sic Benedictus hoc in loco fecit, ubi de carnibus quadrupedum specialiter abstinendum esse sanis monachis indicit. Alioquin poterat dubitatio hæc concipi, utrum an non propter suam non nimiam dulcedinem deberent sani fratres ex eis refici. Cæterum de volatilibus non erat necesse specialiter eum dicere, quod non essent comedenda; quia certus erat ea, utpote dulciora, non esse (nisi ab infirmis) edenda. Porro dulciora esse volatilia quam quadrupedia, ut taceam de noto multis experimento, Cassiodori hoc astruimus documento; quo dicit, Dominum superasse vota in deserto carnes desiderantium, non carnes eis quadrupedum suggerendo, sed sicut arenam maris volatilia pennata pluendo. Ergo non solum culpabili experientia, sed etiam probabili scientia, asserere possumus, in volatilibus carnes dulciores esse quam in quadrupedibus.

Disc. Negari id nequit.

Mag. Si ergo Benedictus tibi interdixit carnes quadrupedum, in quibus minor est dulcedo; quanto magis volatiliam carnes, in quibus major est?

Disc. Unde scis, quia per dulcedinem minorem amputavit majorem?

Mag. Ratio et exempla, quæ rationi concordant, ita nos dicere compellunt.

Disc. Quæ dicis, videntur quidem esse verosimilia, sed concessu sunt difficilia.

Mag. Qui conclusioni accedere durum putat, æquum est, ut vel falsum aliquod præcessisse demonstrat; vel collectionem propositionum non esse efficacem necessariæ conclusioni ostendat.

Disc. Concedo vera esse jam dicta, si non obstant dicenda.

Mag. Concessis præcedentibus spes erit concessionis in subsequentibus.

Disc. Licet, quæ dicta sunt, jam aliquatenus videam, planius tamen a te audire desidero; et quamvis ratio per se cluceat, plurimum tamen simplices ædificat, si rationi auctoritas accedat. Probare igitur debes, Benedictum secutum esse morem sacri eloquii, quando in prohibitione quadrupedum, prohibuit volatilia; ut paratus sim ad satisfactionem, omni poscenti de eadem controversia reddere rationem.

Mag. Ex abundanti id a me exigis, quia Sapienti satis est dictum: Faciam tamen quod petis, si non propter amicitiam, saltem propter improbitatem tuam.

Disc. Non ingratus ero auditor, quia juxta illud Sapientis: *Saturati calcant favum* (29); animæ au-

(29) C. Mel., *anima saturata calcat fav.*

(30) C. Mel., *quod.*

(31) lb.; *in minori comp. majus.*

A tem esurienti etiam amara dulcia videntur (Prov. xxvii).

Mag. Placet quod dicis.

Disc. Perge (30) ut pollicitus es.

Mag. Moris est sanctorum doctorum in re minori (31) comprehendere majorem. Sicut legitur dixisse Dominus ad Jerusalem: *Hæc fuit iniquitas sororis tuæ Sodoma, quia panem suum in saturitate comedit* (Ezech. xvi). Ecce per panem intelliguntur diversitates epularum. Et quod ita sit, manifestatur in loco illo, ubi dicitur: *Vidit Lot Sodomam quasi paradysum* (Gen. xiiii). Si Sodoma quasi paradysus erat, non est consequens, ut solummodo intelligamus, illos panem manducasse sine aliis deliciis. Idem habes de Laban, ubi dicitur: *Et appositus est panis*. Nunquid solummodo panis appositus fuit sine aliquo pulmento? Sed ut ad id quod cœpimus, jam redeamus, ecce probavi, quia Benedictus comprehendendo in re minori majorem, morem sacri eloquii sit secutus. Tu vero non potes probare, quia non sit secutus. Tene igitur certum, et dimitte incertum. Amplius, dic, quæso, si Benedictus concessisset mihi sano manducare carnes volatiliam; et ego pro amore Dei nollem manducare, esset peccatum, an non?

Disc. Nequaquam.

Mag. Scis quare?

Disc. Quia ipse dixit (32): *Cui Deus dederit majorem tolerantiam abstinendi, propriam se habiturum mercedem sciat*.

Mag. Argute respondisti. Rursus, si non concessisset carnes volatiliam, et ego comederem, peccarem, an non?

Disc. Non dubium, quin peccares.

Mag. Ergo melius est et tutius, ut dimittamus incertitudinem et teneamus certitudinem. Si enim manducaverimus incolumæ, peccatum esse scimus; si vero non manducaverimus omnino, non esse peccatum scimus.

Disc. Ista quidem illis contraria sunt, quæ paulo ante concessa sunt.

Mag. Recte æstimas.

Disc. Cum ergo nullus possit negare, quin carnes tam volatiliam quam quadrupedum professoribus Regulæ Benedicti, nisi infirmi fuerint, ab eodem Patre interdicanter; nunquid, ut quidam dogmatizant, moderni monachi, ejusdem Regulæ transgressores esse veraciter astruuntur, si sagina quadrupedum, quæ non caro, sed succus carnis esse videtur, sani utuntur?

Mag. Ita vere.

Disc. In Dei nomine quid loqueris? num tu paulisper oblitus, lethargum pateris? noli esse nimium justus; ne dirigatur ad te illud Salomonis: *Qui multum emulget lac, elicit sanguinem* (33). Pone ergo ori tuo custodiam, quia *durus est hic sermo*

(32) Reg., c. 40.

(33) C. Mel., *emungit, el. san.*

(Joan. vi); peregrina est ista sententia; et ideo A eam non possumus vel æquanimitè audire, nec dum opere implere.

Mag. Veritatem audisti, quam quæstisti: quid igitur mihi succenses?

Disc. Nunquid sagina est caro?

Mag. Est profecto.

Disc. Quid ergo? nunquid illicitus est quoque usus saginæ, quemadmodum et carnis, ut ob esum nos quoque prævaricatores esse Regulæ judices?

Mag. Non potes hoc ignorare, si non vis errare vel dissimulare.

Disc. Non flos est?

Mag. Unde est ille flos?

Disc. De quadrupedibus.

Mag. Non igitur eum manducare debent alii, nisi omnino debiles et ægroti.

Disc. Si pinguedo non est caro, igitur et caseus et lac, eo quod de carne exeant, similiter sunt caro.

Mag. Lac et caseus, quanquam de carne exeant, non tamen proprie caro dicuntur, eo quod caro non in lac transeat; sed ipsi cibi in lac Dei dispositione convertuntur.

Disc. Nunquid non similiter vinum et oleum ligna sunt, quia de lignis exeunt?

Mag. Non sequitur.

Disc. Quid igitur sunt?

Mag. Succus terræ, qui vertitur in vinum et oleum.

Disc. Proba.

Mag. Augustinus dicit: Quotidie Dominus aquam in vinum convertit, cum ipsum succum, qui ex terra nascitur, in vinum vertit. Hujus rei evidens hoc est indicium, quod in vere de incisa vite aqua profluit. Unde dicitur:

Unda merum tribuat; dat modo vitis aquam.

Pinguedinis autem dissimilis ratio est; eo quod ingenio humano caro frumento saginatur, tunditur, coquitur, colatur, pinguedo efficitur: ita ut pene nihil ex ea, nisi scoria, remaneat: ac per hoc caro esse haud injuria ostenditur.

Disc. Timeo, ne forte audito hoc verbo multi sint scandalizandi, et usque ad sanguinem oblocuturi et renisuri.

Mag. Illic trepidas timore, ubi non est timor. Qui observat ventum, non seminat; et qui considerat nubes, nunquam metet (Eccle. xi). Si enim pro veritate scandalum sumitur, melius est, ut scandalum nascatur, quam veritas relinquatur. Licet etiam alter Nabuzardan quodammodo reviviscens, jam diu muros Jerusalem destruxerit; et licet alter Epicurus longe lateque sectam suam disseminaverit, divinum tamen responsum nos consolatur, dicens: Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curverunt genua sua ante Baal (Rom. xi).

Disc. Nisi linguam et stylum cohibueris pudenda

Patrum modernorum, quæ non essent in Geth publicanda, nunc in compitis Ascalonis exponendo: potius nudaberis ad derisionem, quam ea post dorsum velando, paternam acquiras benedictionem.

Mag. Erubescere de malo est sapientiæ, erubescere vero de bono est fatuitatis. Et quia humanum est delinquere, quippe non est homo, qui non possit velut homo falli; diabolicum vero pertinaciter errata defendere: excessum illum, quem diximus, majoribus compassibiles, non insultanter accusamus; sed filiali charitate, memores propriæ fragilitatis, excusamus; si tamen legem Patrum nostrorum antiquissimorum de industria cavent impugnam, si eam diu neglectam contendunt renovare, si teporem suum nolunt defensare; si veritatis facta revelatione, et oblata sibi honesta occasione meliora exemplaria abstinentiæ gaudenter amplexari studeant, observare et aliis observanda commendare. Non enim, nisi in spiritu lenitatis, arguendus est, qui deliquit in legem subreptione aliqua fallente, vel necessitate impellente; nisi forte post commotionem corrigi nolens, nec de excessu suo dolens, non solum opera sua non vereatur defendere, sed etiam legem procaciter præsumat, et studeat pervertere.

Disc. Sicut relatione multorum didicimus, usus saginæ indultus est monachis in quodam conventu, in quo resedit imperator Pius Ludovicus cum multis religiosis abbatibus, ut volatilia in saginam transferrentur, decernentibus. Num incusas statutum (34) illorum?

Mag. Nunquid recordaris, quod volatilia non esse, nisi infirmorum fratrum, superius concesseris?

Disc. Minime recorder quoniam illud in memoria fixum teneo.

Mag. Judica ergo tu ipse, qua ratione fieri potuerit, ut sagina pro volatilibus relaxaretur, quæ de cætero tam sanis quam infirmis ministraretur. Num laudabile ergo illorum commercium, qui tam timidi par inscripserunt concambium; quo per rem, quam sibi falso putaverunt esse licitam, comparaverunt rem illicitam, non satis attendentes, quam multi hac libertate in occasione carnis essent abusuri, et sub pallio religionis super hanc noviter introductam consuetudinem corrumpendi? Nam quia a paterna nobilitate degenerantes, stare et tenere traditiones, quas didicerunt, novitate illecti neglexerunt, ideo suam novam legem monachis condiderunt. Et quia sanctæ obedientiæ libellum repudiî scribentes, distractionem regularis abstinentiæ remiserunt, transgressi sunt terminos antiquos, quos Patres eorum posuerunt. Eheu quot de tam laudabili consuetudine, quam Patres antiquiores (35) habuerunt, ad suggestionem unius sæcularis personæ cesserunt, nec attenderunt, quod Esau pri-

(34) C. Mel., statuta
PATROL. CCXIII.

(35) C. Mel., seniores.

matum suum per gulam amiserit, nec jus, a quo semel cessit, postmodum pro velle recipere poterit !

Disc. Dispensationis moderatio nulli unquam sapientum displicuit. Cave ergo, nō insipiens habearis, quia dispensationis illius modificationem adeo vehementer detestaris.

Mag. Dispensatio prælatorum tunc non debet reprehendi, quando non contra majorum suorum aliqua instituta admittunt aut tolerant, quæ tantum Ecclesiæ scandalum non generent ; ut videlicet vitam subjectorum suorum in proposito suæ sanctitatis conservare valeant. Dispensationi sane non parva rectorum adhibenda est diligentia, ut non concedant nocitura, nec prohibeant profutura. In hoc autem præfati imperatoris et abbatum conventiculo contra generale votum monachorum admissa est dispensatio, unde nulla utilis vel honesta, secuta est compensatio, nec in morum honestate, nec in animarum utilitate. Nam quod sancti monachorum patres et eorum sequipeda Benedictus, (cujus Regula in generali synodo canonizata est) Spiritu sancto dictante, ut credendum est, super abstinentia monachorum instituerunt : hoc istius moderni conventiculi mediatores, inconsulto Romano pontifice (cujus est de omni Ecclesia et de omnium statu personarum judicare) sua nova traditione, falsæ misericordiæ laude provocati immutaverunt. Beatus nempe Gelasius papa Scripturam indagator solertissimus in *Decretis suis*, ubi cum eruditissimis LXX episcopis, diversorum auctorum tam Græcorum quam Latinorum libros examinavit ; ubi diligenter, qui eorum essent recipiendi, vel renuendi, deliberavit ; capitulum Ludovici, super usu saginæ admittendæ monachis promulgatum, in hoc ipso respuendum esse monstravit, quod venerabiliter suscipiens Benedicti Regulam capitulo præfato penitus contrariam, canonizatis eam Scripturis annumeraverit. Eapropter abbates, qui cum prædicto imperatore in conventiculo illo dicuntur resedissee, et ejus decreto super usu saginæ, monachis indultæ, creduntur consensisse, quantumlibet venerandi fuerint, nunquam tamen efficere debent, ut aliquid pro eorum reverentia suscipiamus, quod sacræ Benedicti Regulæ, statutisque reliquorum Patrum, qui de vita scripserunt monachorum, imo Spiritu sancto, horum omnium auctori adversari manifeste deprehendimus. Nec mirum ; Regulam enim Benedicti sanctorumque Patrum, generalem super abstinentia carnis institutionem, monachis promulgatam, nullatenus observare valemus ; si pro reverentia eorum, quæ relaxato usu saginæ passim sive volatilium in tribus diebus, Natalis Domini, Paschæ quoque et Pentecostes statuerunt, adimplemus.

Disc. Cum ergo inter se discrepent, et se invicem impugnent in hac re modernorum, et antiquo-

rum instituta monachorum, et necesse sit de duobus contrariis alterum infirmari ; velim a te planius audire, quorum auctoritas majoris ponderis debeat æstimari.

Mag. Cum moderni Patres ea, quæ antiquitas sanxit, consuetudo servavit venerabilium Patrum in retroactis temporibus, et auctoritas sacra firmavit, prout voluerunt minuerunt aut immutaverunt ; judicare perfacile potest prudentia tua qui plus salutis nostræ, quibus per omnia prodesse debuerunt, contulerint, vel quorum institutio potius sit tenenda ; vel quibus obedientia magis sit exhibenda : an illis sanctis Patribus, qui adhuc in Scripturis suis nobis loquuntur ; an illis quibus nihil aliud propositum fuit, nisi priorum sequi et honorare vestigia ? De qua re poterit nos docere Zosymus papa scribens Narbonensibus : *Contra statuta Patrum aliquid concedere, vel mutare nec hujus sedis potest auctoritas.* Huc accedit quod generali antiquissimorum Patrum consuetudini, paucorum modernorum non debet præponi vel præjudicare consuetudo. Quidquid enim a paucis præsumitur modernis, quod non per omne corpus Patrum antiquorum (36) tenebatur, aut superfluum, aut elatum noxiumque est judicandum, magisque vanitatis specimen quam virtutis ostentat. Illis ergo debemus institutis indubitam fidem et indiscussam per omnia obedientiam accommodare, non, quæ paucorum modernorum voluntas intulit, sed quæ vetustas tantorum temporum et numerositas sanctorum Patrum concordi diffinitione in posterum promulgavit. Certe Benedictus, qui spiritu omnium justorum plenus fuit, ita rigorem disciplinæ, ita moderationem indulgentiæ vita et doctrina tenuit et docuit, suisque scripturis filios suos sufficienter erudit, ut sine illa saginæ temperie, quæ moderni Patres admiserunt, nec fortes indulgentia emollire, nec infirmos nimia districtio possit frangere. Ut autem ad summam veniam, quia conventus ille paucorum modernorum, cujus supra meminimus, generali et solemnè antiquorum monachorum consuetudini super abstinentia nihil superordinare, nullum præjudicium debuit facere ; consulendum est monachis præsentis temporis, ut tandem ad cor redeuntes, secundum exemplaria præcedentium Patrum eursum suum studeant dirigere ; quatenus periculum eorum, qui vota sua irrita faciunt, valeant effugere. An tu aliter existimas ?

Disc. Minime, si veritate duce regimur. Sed quoniam te ad solvendum promptissimum esse conspicio, crebras tibi, quæ de hac re fieri adhuc possunt, quæstiones coacervabo ; ut veritas ex omni latere, ab omni scrupulositate falsitatis absolvatur, et nullus excusationi locus relinquatur.

Mag. Si ea quæ superius concessa sunt involvula servabis, quantalibet super re hac mihi quæstiones multiplicabis, me in solvendo defecisse

non videbis; nec coram his, qui ex adverso sunt, A quasi victor ridebis.

Disc. Adhuc grandis tibi restat via.

Mag. In hac via, Deo duce, non timeo, ne pedem ad lapidem, id est vetustatem litteræ et duritiam offendam; quia potius tibi viam, quæ te ad spiritualementem intelligentiam revehat, ostendam.

Disc. Monachis saginam manducantibus canones in adiutorium contra te veniunt, ubi dicunt: Si quis jus carniæ profanaverit, anathema sit (*Gal.* 1).

Mag. Hoc dicunt canones propter illos, qui carnes abominantur, ut immundas. Hi tales, ut hoc argumento astruitur (37), ne carnes abominantur, debent manducare olera, quæ cum carnibus coquuntur. Nam illi, qui carnes non abominantur, sed causa abstinentiæ student non manducare, non tenentur anathemate. Ergo si ita volunt intelligere qui ista dicunt, ut olus (38), in quo carnes coquuntur, manducant abstinentes, qui carnes non abominantur; dicant etiam, ut conjugia contrahant; eo quod in eodem concilio dicatur de conjugio: Si quis conjugium profanaverit, anathema sit.

Disc. Ea his, quæ prius concessa sunt, nimium contraire (39) cognosco. Cum igitur carnes non sint refugiendæ, tanquam immundæ: quæ ratio est, ut monachis denegetur esus (40) earum maxime cum Augustinus dicat in libro *Confessionum*: Scimus post diluvium Noe et filiis ejus omne genus animalium, tam in volucribus quam in his, quæ moventur in terra, et piscibus maris, tanquam olera virentia in cibum tradita; et ideo non reprehendo obsonium, sed concupiscentiam obsonii. Nam Esau primogenita perdidit lenticula, non carnibus. Unde nihil statui, aut nunquam tangere aut semper edere, sed pro ratione nunc frena ventris restringere, nunc laxare. Apostolus quoque dicit: Omnia munda mundis (*Tit.* 1). Et alibi: Omnis creatura Dei bona est, nihilque rejici debet, quod cum gratiarum actione percipitur (*I Tim.* 1v).

Mag. Hæc quidem libentissime accipimus; et omnimodis approbamus, carnes tanquam immundas non refugientes. Sed consilio ejusdem doctoris gentium acquiescentes, qui dicit: Bonum est non manducare carnes, et non bibere vinum (*Act.* xiv), nihilominus etiam sequimur Augustinum prædictum, nihil statuentes, aut nunquam tangere, aut semper edere; sed pro consideratione virium nunc laxamus frena ventris causa infirmitatis, nunc restringimus. Sicut et in vita ipsius legitur, quod mensa ejus habuerit carnes; non propter fratres cohabitantes et sanos, sed propter hospites et infirmos. Nihilominus quoque sequimur Benedictum Patrem, cujus instituta, si institutis Augustini super abstinentia (41) carnis promulgatis conferimus, per omnia sibi tanquam unam faciem et intentionem habentia consonabunt. Ait enim noster

(37) C. Mel., *astruant.*

(38) C. Mel., *jus.*

(39) C. Mel., *convenire.*

legislator (42): Carnium usus infractis debilibusque pro reparatione virium concedatur. At ubi meliorati fuerint, a carnibus more solito omnes abstineant. Ecce concordia Regulæ Augustini et Benedicti!

Disc. Negare non possum. Sed cum Apostolus dicat: Omnia licent (*I Cor.* vi); et omnia creatura Dei bona est; itemque abstinentiam carnis in voluntate hominis ponat; dic, quæso, quæ ratio est, ut hæc a monacho, violento imperio quasi necessaria et debita exigatur?

Mag. Rationem, quam tuus adhuc vix somniat animus, putabam jamdudum te intellexisse. Sed inquisitio tua tam puerilis prodit te nondum ad ejus cognitionem pervenisse.

Disc. Tenui quidem veluti rimula, mihi videor B eam aspicere; sed ex te apertius mallem addiscere.

Mag. Promptissima quidem ratio est. Sed tu, quia satis acute distinguis, qui sit inter voluntarium et necessarium statum, ideo oculos cordis, tenebris assuetos, ad lucem perspicuæ veritatis non potes attollere; nec ego propter ingenii tui tarditatem tibi possum satisfacere.

Disc. Oro te per charitatem, ut meam in spiritu lenitatis sustineas et erudias importunitatem et cæcitatem.

Mag. Faciam, quoniam *charitas omnia suffert* (*I Cor.* xiii); et tu, quantum mihi videtur, ædificari quæris, non inflari.

Disc. Recte arbitraris.

Mag. Quibus igitur rationibus ad propositam C quæstionem solvendam accedam, diligenter ausculta.

Disc. Libenter.

Mag. Nota ergo quia, licet Apostolus dicat: Omnia munda mundis (*Tit.* 1), consequenter tamen addit: Sed malum est homini, qui per offendiculum manducat (*Rom.* xiv). Tale est illud quoque in Evangelio: Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed concupiscentia mala, quæ procedit de corde (*Matth.* xv). Non ergo perceptio carnis, quæ per se bona est et munda, bono usu præsentem coinquinat; sed eum tantum, qui per offendiculum eam manducat. Vide igitur discrete, quia in culpa non ducitur carnis comestio, sed offensio. Per offendiculum autem est cibum quemlibet manducare, intra metas sobrietatis mensæque frugalitatis manducantem se per intemperantiam non frenare; aut exemplo suo proximum infirmum scandalizare, aut per voti prævaricationem Deum exhonore.

Disc. Si hæc ita se habeant, quomodo a nævo offensio excusabimus Spiridionem, Cyprium magnificæ sanctitatis virum, quem testatur ecclesiastica historia in diebus jejunii carnes, quas servaverat, hospitibus obtulisse, et cum eis ipse gustasse?

(40) C. G., *usus.*

(41) C. G., *abundantia.*

(42) *Reg.*, cap. 56.

Mag. Si saperes, propositum non Interrumperes.

Disc. Responsonem vehementiæ excuset anior scientiæ.

Mag. Spiridionem duabus de causis non reprehendo in hoc facti. Primo quia aliud non habebat; deinde quia sancti viri simplicitas, dignæ hospitalitatis charitate valet excusari. Quod iste semel fecisse legitur, non debent alii per usum imitari. Postremo si Spiridionem imitari vis in carnis comestione, imitare et eum in cadaverum allocutione. Si vis edere quando vel quidquid ille edebat, si delectaris cum eo carnibus vesci, jubeas, sicut ille, defunctos e tumultis loqui.

Disc. Non possum, quia non omnia possumus omnes.

Mag. Quia non potes quod velis, velis illud quod possis.

Disc. Ita sit. Quid vero erit de Joanne Baptista, qui delectabilibus cibus utens, carnibus videlicet locustarum et melle silvestri, laudatus est de abstinentia; cum econtra Esau vili et humili cibo, lenticula videlicet, ingurgitatus, culpatus sit de gulæ concupiscentia? Nunquid non similiter laudabilior esset abstinentia sine fœda flamma concupiscentiæ lautioribus cibus monachos uti, et non reperi, quam fœda gulæ flamma vilibus cibus ingurgitari?

Mag. Qui ad hoc, quod ad persuadendum suscipisti, ista introducis, bono non bene uteris; quia Joannis exemplo quiddam, quod plus obsit indiscretis, quam prosit discretis, suggerere velle videris. Nam, licet sano modo intellecta, laudabilis atque amplectenda sit tua objectio, itemque digna veneratione et imitatione Joannis refectio; videris tamen hinc quorundam gulæ, defensionis argumenta præparasse, inde quibusdam parcimonie æmulatoribus, zelum Dei non secundum scientiam habentibus, districtioris (43) abstinentiæ frena relaxasse.

Disc. Tuum ergo est exemplum Joannis in medium prolatum tam sancte, tam intelligibiliter elucidare; ne forte ejus licentia offendiculum infirmis mentibus valeat generare.

Mag. Beda de Joanne dicit: *Etsi principalis sententia constat: quia in multis offendimus omnes; quis tamen nostrum dicere audeat beatum Joannem in actu, vel dicto, vel habitu, vel victu peccasse?* Hæc Beda. Quia ergo Joannes ab omnibus vitiis et mundi illecebris, quæ statum mentis solent pervertere, immunis fuit, licite et absque periculo pravitatis (44) vesci carnibus potuit; quippe cui nulla lex eas prohibuerat, qui nullo voto se, ne comederet, constrinxerat. Nec tamen hoc exemplum beati Joannis, licet monachus fuerit, communem legem comedendi carnes monachis sanxit. Nam cum in congregatione monachorum major sit numerus imperfectorum quam perfectorum, non a parte minima, id est de

(43) C. Mel., districtioribus.

(44) C. G., puritatis.

A consideratione paucorum, sed de his, quæ multorum, imo universorum subjacent facultati, universalis est eis Regula proponenda. Si quæ vero rarissima, atque a paucissimis possunt impleri, velut supra conditionem humanæ fragilitatis naturamque concessa, ac per hoc communem possibilitatem excedentia, a generali lege sunt secernenda, nec tam pro exemplo quam miraculo proferenda. Ideo excepta infirmitate, salubriter statuta est a Patribus perpetua monachis carniū abstinentia; non, quod malum sit comedere eas, præsertim his, qui norunt, quando, quare, quantumve refici debeat vel expediat; sed propter imperfectos, qui nondum modum ventri suo possunt ponere; et qui necdum abundare et penuriam pati cum Apostolo didicerunt. Hæc communis lex abstinendi ideo indicta est, ne comedendi licentia indulta aliis et aliis denegata, fiat causa murmurationis et comessionis.

Disc. Vehementer assentior, et id te paulo ante dicturum, tenui licet suspicione, prospexi. Restat ergo, ut ad propositum, a quo paulo ante, me compellente, digressus es, redeas.

Mag. Indulgeat tibi Deus, quod tantum mihi laborem imposuisti.

Disc. Virtus non in otio, non in deliciis, non in securitate, sed in infirmitate perficitur.

Mag. Quare ista sententia eos non arguis, quorum omnis ad explendam carnibus vel sagina corporalem (45) lacunam festinat intentio?

Disc. Quis de cætero non spernat atque confundat vilissimæ fragilissimæque rei, corporis servum? Quis carnis curam in desideriis faciat, cujus appetentia quidem plena est anxietatis, satiety vero poenitentia? Quis non audiat Paulum dicentem: *Non est regnum Dei esca et potus (Rom. xiv)*. Item: *Esca ventri, et venter escis; Deus autem et hunc et hanc destruet (I Cor. vi)*.

Mag. Benedictus Deus, quod super carnis vel sœginæ abstinentia, tam vera et tam salubris tibi illuxit sententia.

Disc. Quia ergo ex rationum tuarum scintillula, vitalem calorem mihi illuxisse congratularis, dic, quæ adhuc deesse memineris.

Mag. Imo tanto agilior et facundior ero in dicendo, quanto te magis docilem et capacem video in audiendo, et devotioem spero audita implendo. Quibus ergo rationibus accedam ad voluntarium et necessarium statum distinguendum, quod paulo superius interrupisti, diligenter attende. Res quælibet, quæ ante votum singulis hominibus est licita, post votum fit illicita. Verbi gratia: Si quis aliquem ante votum ad abstinentiam carnis invitat, rem quidem dignam remuneratione acquiescenti et perseveranti persuadet. Sed qui non acquieverit, licet maneat faciente inferior, non tamen fit se ipso deterior; sed si a voto ceciderit, fit se ipso inferior et

(45) C. G., lasciviam.

deterior. Itaque ante votum est deliberandum; post votum verò perseverandum. Postquam enim ad hanc abstinenciam si quis voto astrinxerit, sit necessarium et pœnale, si non teneatur; ad quod, nimirum, tanquam voluntarium, ante hanc obligationem, non cogebatur. Abstinere autem se a carnibus pollicetur, quisquis juxta Regulam beati Benedicti, vitam suam se velle instituere profitetur: cum auctoritas tanti ducis et præceptoris hanc abstinenciam ita indubitanter sanciat; ut hanc observare, pie volentibus vivere, necessitas incumbat. Non enim consilium est, quod præteriri sine culpa potest ante votum, licet laudem non mereatur; sed præcepti institutio, quod sine culpa post votum nemo prævaricatur. Unde est illud: *Si quid voveris Domino, ne moreris reddere; quia requiret illud a te Dominus Deus tuus (Eccle. v).* Quæ ergo prius voluntarie voverunt, post votum necessaria requiruntur et debentur. Unde aut quisque professor sæpèdictæ abstinenciam hanc spontanea voluntate exsequitur, aut reus voti ad hujus observantiam vigore regularis disciplinæ redire juste compellitur. Non enim mala voluntas, teste Augustino, suæ semper permittenda est libertati; sed, ubi potestas datur, et a malo prohibenda, et ad bonum est cogenda: quemadmodum filii Israel resistentes et murmurantes duris flagellis affligebantur, et ad terram promissionis compellebantur.

Disc. Confiteor, nunc me indubitanter cernere quæ dudum videbantur incerta. Unum nunc, quod superest, oro, facias; ut videlicet nos responsionibus tuis, velut quodam inexpugnabili scuto, contra illos procures armare, qui nobis obloquentes, licet auctoritate deficientes, humanis quidem rationibus armata sed tamen infecunda sacundia nituntur nos expugnare. In multitudine enim peccantium culpam suam extenuari et palliari posse putantes, seque ipsos noxia assentatione palpantes, ita occurrunt nobis hæc objicientes, quasi lapide frontem nostram conterentes. Nimium, inquit, effluxit tempus, quo durat hæc nostra consuetudo; et sub hac multi religiosi viri ex hac vita migraverunt; et ideo usus moresque longævi legem jam imitantur.

Mag. Quod dicunt, quia auctoritati sacræ Scripturæ non innitur, eadem facilitate contemnitur, qua astruitur. Dicitur enim eis e diverso, quia quantumlibet longo tempore duret emendanda consuetudo; tamen si justitiæ satisfactum erit, non ideo stabilis perstare debet, et inconvulsa. Populus enim Hebræorum, licet sedens super ollas carnum, sub durissima tamen Ægyptiorum regum pressura, in gravi scilicet opere lateris ac luti quadringentis annis serviens sudavit; quem tandem Deus visitans, ut in solitudine quietis, cælestibus deliciis animum jugiter posset pascere, quomodo et quando voluit, liberavit. Sic in metropoli Chaldæorum ca-

ptivatus per septuaginta annos sub duro servitutis fasce gemebat; quem tamen Dominus, ubi venit tempus miserendi ejus, natali solo et optatæ libertati reddebat. Sic nos quoque a paterna traditione per subreptionem et incuriam abducti, tandem Deo propitio, ad antiquissimæ abstinenciam exemplar sumus reducti. Frustra ergo ad stabilendam suam carnalem consuetudinem sibi carnales de temporis prolixitate, et suæ dissuetudinis blandiantur antiquitate.

Quod vero sua hæc prava consuetudo refragetur consuetudini honestæ antiquissimorum cœnobiorum (46) Ægypti et Palestiniæ provinciæ (de quibus quasi quodam purissimo fonte, quidquid regularis disciplinæ habemus, manavit) licet superius copiosissime sit demonstratum, tamen et ex hoc asstruere possumus quod vel nusquam, vel vix usquam in aliquo præfatarum regionum cœnobio, adhuc hujusmodi dissuetudo tenetur. Si vero hæc misera consuetudo adhuc in aliquo prædictarum provinciarum monasterio invenitur, quæ tam late per nostrarum partium cœnobio inolevisse cernitur; dicimus, quia generali, et in veritate antiquissimorum Patrum consuetudini, paucorum modernorum non debet præponi vel præjudicare emendanda dissuetudo. Nam, licet illa reproba consuetudo apud modernos pene omnes celebris habeatur; dicimus tamen ex verbis Augustini: *Quia ratio consuetudini anteponenda est paucorum modernorum, cui tamen exempla concordant omnium antiquorum.*

Et ut rationi et exemplis legem concordare doceamus, beati Cypriani sententiam in medium proferamus; ut adversariorum objectiones irrefragabili auctoritate suffocemus. *Quelibet, inquit, consuetudo, quantumvis vetusta, quantumvis vulgata, veritati omnino est postponenda: et usus, qui veritati est contrarius, abolendus.* Unde Isidorus in *Synonymis* libro secundo: *Usus auctoritati cedat; pravam usum lex et ratio vincat.* Augustinus quoque *De unico baptismo* libro III: *Veritate manifestata cedat consuetudo veritati. Plane quis dubitet veritatem consuetudini credere? Item: Nemo consuetudinem rationi et veritati præponat, quia consuetudinem ratio et veritas semper excludit.* Item idem ad Casulanum presbyterum: *Omnia talia, inquit, quæ nec sanctarum continentur Scripturarum auctoritatibus, nec episcoporum conciliis statuta reperiuntur, nec consuetudine universalis Ecclesiæ roborata sunt, resecanda sunt.* Item de eodem Gregorius VII Wimundo Aversano episcopo (47): *Si consuetudinem fortassis opponas, advertendum fuerat, quod Dominus dicit: «Ego sum veritas (Joan. XIX).» Non ait: Ego sum consuetudo, sed «veritas.» Codicum libro, tit. II: *Consuetudines ususque longævi non vilis auctoritas. Verum non usque adeo valitura memento, ut aut rationem rix-**

(46) C. G., *mongachorum.*(47) C. Mel., *Wimundo Aversano ep. Cod. Geni.*Wimfrido Aversano ep. Vid. *Decr. Grat. Dist. VIII, cap. 5.*

*cant aut legem. Hinc Nicolaus papa Hincmaro Rhe-
morum archiepiscopo: Mala consuetudo non minus,
quam pernicioza corruptela vitanda est; quæ nisi
cilius radicitus extellatur, in privilegiorum jus a malis
assumitur; et incipiunt prævaricationes et variæ
præsumptiones, celerrime non compressæ legibus ve-
nerari, et privilegiorum more perpetuo celebrari.*

His igitur et aliis auctoritatibus freti, constanter
asserimus, consuetudinem monachorum (qua ex-
cepta reparatione virium post gravem ægritudinem,
sibi indulgent esum cujuslibet carnis vel saginæ,
quod pene unum et idem est) et legi et rationi,
exemplis quoque antiquissimorum Patrum esse
contrariam, et ideo falce justitiæ resecandam. Si
autem illi, qui contraria suadent et agunt, veriori-
bus et præpollentioribus documentis ea licere pos-
sunt approbare (quod non credimus) quæ nos illicita
esse monstravimus; æquum esset, si rectiora do-
centibus, salubriora agentibus et auditum et as-
sensum efficaciter accommodaremus. Quia vero id

A *facere non sufficiunt; sapiunt, si nostram senten-
tiam recipiunt; quia qui aliquid reliquerit extra
veritatem, nihil invenit nisi falsitatem.*

*Disc. Vehementer assentio; nec unquam fue-
rit dies, quæ me ab hujus sententiæ veritate re-
pellat.*

*Mag. Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini
tuo da gloriam (Psal. cxliii). Hæc non ut adversa-
riis, sed ut amicis scripsimus; nec invecti sumus
in eos, qui in comestione saginæ hactenus ignoran-
ter deliquerunt; sed ne delinquant, monemus. Nec
in illos tantum, sed et in nos ipsos severi iudices
fuimus, volentesque festucam de oculo alterius tol-
lere, nostram prius trabem ejecimus. Neminem de-
signata persona noster sermo pulsavit. Generalis
B fuit disputatio de vitio hoc. Sed qui mihi irasci (vo-
luerint) pro reprehensione eorum, qui sani saginam
præsumunt pro eo quod sint carnales (48), ipsi se
perdunt.*

Explicit Dialogus bonus per manus Georgii, etc.

(48) Uterque C. priusquam sint carnal.

LUDUS PASCHALIS

DE ADVENTU ET INTERITU ANTICHRISTI

In scena sæculo XII exhibitus.

(D. Bern. Pezsius, *Thesaur. Anecdot.*, tom. II, parte II, col. 185, ex cod. ms. Tegernseensi.)

MONITUM.

In notis ad cap. 23 Vitæ venerabilis Wilburgis, seu Wilbirgis, reclusæ, anno 1715 Augustæ Vindelico-
rum a nobis in 4° editæ, ubi quadam nocte Dominicæ resurrectionis, cum in monasterio [Florianensi]
*Ludus Paschalis tam a clero quam a populo ageretur, quia eidem non potuit corporaliter interesse, dicitur
virgo Christi capisse desiderare ut ei Dominus aliquam specialis consolationis gratiam per resurrectionis
suæ gaudia largiretur, observavimus videri hunc Ludum fuisse veluti theatralem quamdam repræsenta-
tionem, qua Christi resurgentis gloria ad ciendam fidelium devotionem pie exhiberetur, uti hodieque
Christi Nativitas et Passio diversis figuris et scenis in non paucis catholicorum locis ob fidelium oculos
reducuntur. Sed quod tunc opinati et suspicati tantum fuimus, visis postea et repertis ejusmodi Pas-
chalium Ludorum pluribus exemplis, certissimum esse comperimus. Insignis in his est Ludus Paschalis in
codice Claustro-neoburgensis canonice quingentorum annorum, in quo resurrectionis Dominicæ historia
pereleganti ac pio dramate proponitur. Incipit in hunc modum: Primo producatur Pilatus cum responso-
rio: « Ingressus Pilatus. » Et sedeat in locum sibi prædeterminatum. Post hæc.... pontifices cantant: « O
Domine, recte meminimus, quod a turba sæpe audivimus, seductorem consuetum dicere: « Post tres dies volo
resurgere. » Respondet Pilatus: « Sicut mihi dicta discretio, » etc. In fine: « Et populus unversus jam
certificatus de Domino, cantor sic imponit: « Christ Der ist erstauden, » etc. Nec solum in sacris his sce-
nis mysteria passionis, resurrectionis, etc., Christi Domini repræsantabantur, sed etiam sacræ aliæ
historiæ, quarum tamen epilogus plerumque Christi triumphantis gloriam spectabat. Illustre hujus rei
exemplum iste ipse Ludus Paschalis de adventu et interitu Antichristi, quem ex sæculi XII codice Tegern-
seensi emittimus, præbet, ex quo præterea discimus quæ fuerit Germanorum et Francorum de Romano-
rum imperatoris potestate ac amplitudine sententia, ut alia plura tum majorum nostrorum scenam, tum
opinionem de modo adventus spectantia, quæ ex hoc monumento elici possunt, taceamus. Ei perlibenter
Ludum Paschalem Claustro-neoburgensem adjunxissemus, nisi preces et litteræ, in quibus aliquod ejus
apographum magno studio requisivimus, irritæ fuissent.*